

ГЕНДЕРНІ СТУДІЇ

Совєтна О.В.

Черкаський державний технологічний університет

СТАНОВЛЕННЯ ЖІНОЧОГО “Я” В РОМАНАХ АНІ КАСТІЛЛО

“ТАК ДАЛЕКО ВІД БОГА” І СИЛЬВІЇ ЛОПЕС-МЕДІНИ “КАНТОРА”

Тривалий час у житті американців домінувала концепція національної літератури як монолітної, наприкінці ХХ століття підхід до оцінки літературних явищ різко змінюється. Представники різних етнічних, расових, імміграційних груп, які до недавнього часу мало цікавили літературознавців, опиняються в центрі їх уваги, оскільки саме вони значною мірою зумовлюють своєрідність літератури США.

Сьогодні література чикано (мексикано-американська література) привертає до себе увагу як американських, так і вітчизняних науковців своєю нетрадиційністю. До її осмислення звертаються С.А. Червона, Т.В. Воронченко, А.В. Ващенко, Т.Н. Денисова, Б.А. Гіленсон, Верджил Сьюарес, Джон Лоу, Норма Аларкон, Рамон Сальдивар та ін.

Письменниці-чикана (жінки мексикано-американського походження) та представниці інших етнічних меншин протягом століть боролися за право виразити й довести законність жіночого космосу та жіночого досвіду. За останні десятиліття величезний доробок, що його внесли чикана-романісти до загальної мексикано-американської традиції, спромігся розширити формально домінуючі соціально-політичні теми, включаючи проблему статей. Відтепер, мексикано-американський роман розкриває теми-табу, а саме фізичне й сексуальне зловживання, гетеросексуальність і лесбійянство. Звісно ці теми є досить бунтівними, а згодом можуть стати навіть нищівними. Як стверджує Альвіна Квінтана, звертаючись насамперед до праць Ані Кастілло, “феміністка цікавиться детальним дослідженням припущення, що вкоріняє її особистий культурний вплив, та розкриттям так званих традицій і політичних установ, які формують патріархальні відносини” [4, с.43].

Більшість чикана-романістів звертаються до подібних феміністських проблем, використовуючи доволі різні стратегії у своїх творах. Форма, тон, бачення, з якими письменниці підходять до мети, відбивають різноманітність, що існує у творах літератури чикана. Різниця стає очевидною при порівнянні праць Ані Кастілло “Так далеко від Бога” (“So Far From God”, 1994) і Сильвії Лопес-Медіни “Кантора” (“Cantora”, 1993). Провідними темами обох романів є втрати й негоди в житті головних героїнь та спроби жінок знайти в собі сили вижити. Незважаючи на подібність тематики, міркування, якими керуються письменниці, знаходяться на протилежних полюсах відповідного спектра. Роман “Так далеко від Бога” підбурює до бунту проти сталих норм і цінностей мексикано-американського патріархального суспільства, у той час як роман “Кантора”, що теж прагне змін, робить це в рамках столітніх традицій і культурних переконань.

Ми ставимо за мету зробити детальне дослідження факторів, які впливають на становлення жіночого "я". Діана Реболедо зазначає важливість імені, оскільки воно відображає особливості людини і є інструментом влади через спроможність символічно обмежувати людину в рамках статевої індивідуальності. Ім'я виступає засобом самовизнання. Реболедо наголошує, що "жінки-чикана звертають особливу увагу на правильну вимову імен і приймають усі культурні і соціальні передумови, які приховані за ними" [5, с.68]. Роман Ани Кастілло відбиває позитивну динаміку імен. Есперанса/Надія, Карідад/Милосердя, і Фе/Віра – означають головні християнські ідеї. Долі ж кожної з цих героїнь є антитезами ідей, що вони їх символізують.

Есперанса, найволелюбніша з сестер, присвячує життя рухові за права людини. Її смерть як журналістки безглузда. У читача немає жодної надії чи, краще сказати, "есперанси" для спасіння цієї героїні. Фе – втілення традиції своєї культури, прагне слугувати патріархальному мандату суспільства – вийти заміж і стати опорою чоловікові. Перше випробування, розрив із нареченим, підриває її віру. Реакцію дівчини на крах своїх ілюзій члени родини іронічно називають ерою "Великого крику". Через напруженість голосових зв'язок Фе втрачає можливість говорити. Згодом дівчина вдало виходить заміж, на роботі її очікує підвищення. Отож, віра Фе в американське суспільство винагороджується. Але це, так би мовити, "підвищення" коштує дівчині життя, вона помирає від раку, спричиненого шкідливими речовинами. Врешті-решт і віра, яка, на думку Фе, є підґрунтям будь-якого суспільства, і культура зраджують її. Віра виявляється такою ж безглуздою, як і надія. Після розриву з чоловіком Карідад стає майже повією, розкуте життя призводить до того, що її ґвалтує й нівечить таємнича, жінконенависницька одухотворена особа, відома як "малогра". Милосердя Карідад відносно чоловіків жорстко покарано. Дівчина стає ученицею цілительки і під час релігійного паломництва закохується в жінку. Вона, яка так ніколи й не змиралась зі своїми гомосексуальними почуттями, раптово й драматично падає зі скелі разом із коханою. Найінтригуючою постаттю в романі є Ла Лока. Дівчинка помирає у 3 роки, в день похорон постає з мертвих, і її вважають особою з чудодійною силою. Мешканці міста приймають її за Божественне видіння, нарекаючи іменем "свята Ла Лока". Вона уникає людського контакту, але вже саме воскресіння робить її втіленням дива. Ла Лока зцілює сестер від тяжких недуг. З часом Ла Лока виявляється хворою на снід, хоч спілкувалась лише з матір'ю. Практично незрозуміла хвороба стає найруйнівнішим моментом у творі Кастілло. Прогалина між лінгвістичним і філософським зв'язком події призводить до неможливості інтерпретації тексту. Таке руйнування слугує для відкриття тексту численним можливостям для того, щоб зробити його невіршувальним і водночас таким, що вимагає систематизації патріархальних пошуків. Після смерті люди канонізують дівчину, проголошуючи покровителькою й заступницею наречених. Після загибелі надії, віри, милосердя – трьох богословських ідей церкви все, що залишається, це мудрість Софії. Письменниця руйнує непохитні моделі патріархального суспільства з метою побудування нових. Несмілива на початку роману Софія балотується на мера міста, створює угруповання, і згодом

громадяни починають розуміти політичні й матеріальні умови їх існування, стають класово свідомими. Засвоївши болісні уроки життя, вона надає владу жінкам і з їх допомогою намагається перебудувати суспільство. Її діяння – це заклик жінкам повстати проти загальноприйнятих суспільних догм.

Символічність імен і їх відповідність діям можна прослідкувати і в романі Сильвії Лопе-Медіни. Ім'я Росаріо означає “сила волі”, можливо, тому їй стало духу втекти з-під батьківського контролю. Вдова з 6 дітьми переживає злидні завдяки своїй витривалості й хоробрості. Пілар, що означає “опора”, живе в монастирі, зростає в тихому оточенні. У результаті – повна непристосованість до життя. Вона змушена жити на кошти заможаного чоловіка й бути його коханкою. Після смерті Габріеля, успадкувавши все його майно, Пілар протистає традиції патріархату і стає головою в родині. Ампаро зростає під розповіді своєї тітки Пілар, вони закладають підґрунтя для детального вивчення дівчиною історії свого родоводу по жіночій лінії. Подібно до інших жінок родини, Ампаро знаходить у собі сили, щоб впоратись із життєвими негараздами, впевнена, що зможе виховати доньку, прищеплюючи їй традиції й цінності культури. За допомогою сили й турботи, що відбилися в їх іменах, жінки захищають свої права протягом поколінь. “Кантора” – це проста оповідь виживання.

В обох творах жіночі характері слід аналізувати в опозиції до чоловічих. Останні представляють патріархальне систематичне домінування жінок, якого вони досягли й утвердили, незважаючи на контроль культурних, соціальних, економічних засад з боку чоловіків. У романі “Так далеко від Бога” весь склад чоловічих постатей, по суті, безсилий. В образі Домінго, чоловіка Софії, авторка уособлює найнижчі людські бажання. Софія відмовляється від ролі покірної, мовчазної дружини. Домінго покірно йде з її життя. Її донька, Есперанса, тривалий час знаходиться під контролем Рубена, аж доки умудрена досвідом не залишає його заради кар'єри. Рубен стає жалюгідною, патетичною особою, сумною та самотньою. Есперанса відкрила для нього завісу життя, без неї він – нічого не варта постать. Софія після розриву Тома з її донькою Фе хоче дізнатися причини, що спонукали його до цього. Відповідь матері Тома – її син став жертвою переляку. Отже, доля Тома – це вести одиноке, повне відчаю життя. З часом Фе виходить заміж за Казимира, освідченого й сумирного чоловіка. Вона дуже хвора, а чоловік занадто боязкий, щоб змусити дружину звернутись до лікаря, все очікує на втручання Софії, доки не стає занадто пізно. Найцікавіша постать в романі – Франциско ель Пенітенте. В'єтнамський ветеран, після війни захоплюється наркотиками й веде розкуте життя, згодом починає робити статуєтки святих і стає релігійним фанатиком, залишаючи земне життя для інших. Зустрівши Карідад, він безнадійно закохується в неї, називаючи “служницею Христа”. Франциско бачить Карідад святою й незайманною. Це підтвердження віри Ани Кастілло в те, що суспільство спонукає жінок-чикан заперечувати свою сексуальність. “Більшість наших жіночих святих, по суті, наші моделі”, – стверджує письменниця, – “досягаючи божественності в результаті відмови від сексу” [1, с.114]. Тим не менш Франциско повністю протилежний своєму тезкові – Святому

Франциско Асісі. Він невтомно переслідує Карідад, помітивши її потяг до жінок. У результаті жінки кидаються зі скелі. Подібно до Іуди Іскаріота, Франциско не в змозі пробачити собі наслідки свого діяння й покінчує з життям. Як видно, чоловічі постаті в цьому романі повністю позбавлені витривалості чи то фанатики, що заходять занадто далеко заради домінування чоловічої влади. На відміну від жінок, чоловічі персонажі не проходять шлях духовного розвитку й удосконалення.

У романі "Кантора" чоловіки теж возвеличуються над жінками, погрожують і панують, не виходячи за рамки, прийняті в суспільстві й культурі. Читач звертає увагу на особливу атмосферу довіри, яка існує між членами подружжя. Для обох статей існують однакові цінності, в результаті – міцний емоційний зв'язок. Алехандро, чоловік Росаріо, після її втечі від батька заспокоює і дбає про неї. Цей лейтмотив прослідковується впродовж наступних поколінь жінок. Після смерті Алехандро його син Вікторіо бере все у свої руки. Щире кохання й турбота характеризують союз Габріеля і Пілар. Він ніжно охороняє дружину. Його смерть, нищівна для Пілар, все ж дозволяє йти вперед і знайти в собі досі приховані самостійність і силу духу. Ампаро теж усвідомлює себе вільною жінкою, спроможною приймати самостійно виважені рішення. Незважаючи на рушійне владолоубство, чоловічі постаті в цьому романі ніжні й уважні особистості, вони діють рішуче, коли потрібно, звісно ж, у вузьких рамках соціальних парадигм.

Обидва романи також досліджують найнепереможнішу силу патріархального всесвіту – Католицьку церкву. В інтерв'ю з Мартою А.Наварро Ана Кастілло зазначає: "Один із ведучих принципів нашого життя є Католицизм. І як би ми не намагались не погодитись із цим, все ж він глибоко проникає в наші душі" [1, с. 117]. Починаючи з назви роману й до базових догматів, які демонструє письменниця за допомогою споконвічних жіночих постатей, церква стає фокусом агресивної атаки. Отець Джером, священик міста, запитує, чи є воскресіння Ла Локи Божественне чи диявольське. Софія відповідає на це із зневагою. На противагу Франциско, "фанатичного прибічника католицизму і його патріархальної структури", Софія створює організацію Матерів Мучеників і святих. Ця суто матриархальна відповідь визначає релігійні переконання жінок, що вступають до організації. Авторська позиція Кастілло робить очевидним те, що церковна сильна патріархальна позиція і її подвійна філософська система відчужує мексикано-американських жінок. Герої Кастілло шукають свободу дій і свободу думок у межах католицької церкви. Що знайшли жінки в романі "Так далеко від Бога" – це, швидше, осуд їх людяності, аніж возвеличення.

Католицизм у романі "Кантора" теж не відповідає потребам жінок. Священики в романі такі ж безталанні, як і у творі Кастілло. Сільський священик, надто полохливий, щоб захистити жінок і дітей від набігів якіс (племен з північно-західної Мексики). Пізніше він сповіщає їх, що під час наступного набігу ніхто не знайде пристанища в церкві. Інша церква слугує захистом для Росаріо і її сім'ї. Тим не менше, коли Росаріо благає святу церкву подбати про її дітей, директор неохоче погоджується залишити лише одну дівчинку. Мати змушена пристати й на ці умови. Але церква не захищає дівчину, коли її зґвалтовано в монастирській келії.

До того часу, як сім'я приїздить до США, католицизм вже не відіграє велику роль в їх житті. Жінки в романі не заходять так далеко, щоб показати свою неповагу до церкви, просто виходять з-під її контролю, оскільки церква заперечує самостійність.

Підводячи підсумки, можна сказати, що на становлення жіночого "я", жіночої індивідуальності впливають три фактори: обумовленість імені, відносини статей, церква. Так, Ана Кастілло констатує сучасну алегорію, яка протистоїть традиціям. Письменниця вводить у роман абстракції, які існують у суспільстві, і представляє їх у формі головних героїнь. Софія та її доньки – прототипи, моделі мексикано-американського життя. Різниця в тому, що в жінок сьогодні є вибір наслідувати традиції чи розірвати будь-які зв'язки з ними. Оповідання "Так далеко від Бога", за словами Квінтани, є "літературою нового бачення, що містить можливість для реальних змін і трансформації". Читач несвідомо розуміє, Кастілло знищує абстракції, не людей. Кінець роману обіцяючий – потенціал Софії змінити суспільство.

"Кантора" – з іншого боку, емоційний твір, що навчає читача традиціям і культурі. Квінтана вважає його "літературою прощення, що є ліберальною, оскільки надає аргументи того, що традиції й культурні цінності не дають жінкам повністю розвинути свій потенціал" [4, с.36].

Цілкою слушно зауважила Діана Реболledo: "Письменниці чикана створили не лише дискурс про протистояння домінуючій культурі численними нищівними засобами, але також і діалог підтвердження позитивних сторін себе, культури, громади" [5, с.35].

1. *Castillo, Ana*. Interview with Ana Castillo by Marta A. Navarro. *Chicana Lesbians: The Girls Our Mothers Warned About* / Ed. Carla Trujillo. – Berkeley: Third Woman P, 1991.–113-132.
2. *Castillo, Ana*. *So Far From God*. – New York: Plume, 1994.
3. *Gonzalez – Berry, Erlinda*. "Unveiling Athena: Women in the Chicano Novel." *Chicana Critical Issues* / Ed. Norma Alarcon et al. Berkeley: Third Woman P, 1993. – 33-34.
4. *Lopez-Medina, Sylvia*. *Cantora*. – New York: Ballantine, 1993.
5. *Quintana, Alvina E.* Home Girls. *Chicana Literary Voices*. – Philadelphia: Temple UP, 1996.
6. *Rebolledo, Tey Diana*. *Women Singing in the Snow: A Cultural Analysis of Chicana Literature*. – Tuscon: U Of Arizona P, 1995.

Summary

This article shows the main points which influence the formation of women's individuality. So naming, gender relations and religion play a very important role in the development of the female characters. These two novels are similar in their goal – to break the norms and values of Chicano patriarchal society.

Стаття надійшла до редколегії 3.03.2004